

VLASTNÉ BÝVANIE – SOCIÁLNE ALEBO KOMERČNÉ?#

OWN HOUSING - SOCIAL OR COMMERCIAL?

SOŃTA Wojciech

Abstrakt

Bytová výstavba spĺňa dôležitú spoločenskú a hospodársku úlohu každého štátu. Riešenie tejto problematiky je dôležité najmä z nasledujúcich dôvodov. Po prvé, pretože poskytuje nové bývanie a po druhé vytvára dopyt po pozemkoch, stavebných materiáloch a takisto vytvára nové pracovné miesta, čiže vplýva na hospodársky rast kraja. Tento článok je venovaný problematike bytového trhu v Poľsku a spôsobu uspokojenia bytových potrieb pre ľudí s nízkymi a strednými príjmami.

Kľúčové slová: bytový trh, sociálny byt, komerčný byt, ceny

Abstract

The housing fulfil important social and economic role of each country and that is why this matter is really important. Firstly it provides new dwellings, secondly it creates demand for grounds and building materials and also it creates new workplaces what affects economic growth. In this paper there was taken the issue of the housing market in Poland and how to meet the needs of housing for people on low and middle income.

Key words: housing market, social flat, commercial flat, prices

ÚVOD

Výskumom bolo preukázané, že človek trávi približne 80% svojho života vo svojom bývaní a z tohto pohľadu, bývanie ako také, je dôležitým aspektom ľudskej existencie.¹ Bytová výstavba spĺňa dôležitú spoločenskú a hospodársku úlohu každého štátu. Z tohto pohľadu má daná problematika vysoký význam neodhliadajúc od toho, že dodnes nebola jednoznačne spracovaná v domácej, či zahraničnej literatúre. Existujú čiastočné spracovania, ktoré prejednávajú napríklad vysoké ceny stavaných bytov a predkladajú riešenia, týkajúce sa ich nedostatku, znižovanie výdavkov vlády na rozvoj bytovej výstavby, problém nedostatku náhradných bytov pre domácnosti so strednými príjmami, ktoré nespĺňajú takú kvalifikáciu, aby sa mohli uchádzať o komunálne byty, a nie sú takisto schopné finančne zvládnuť kúpu bytu za trhovú cenu, atď. Dalo by sa vymenovať mnoho podobných tém, z ktorých všetky sú rovnako dôležité.²

V tomto článku sa budeme venovať bytovému trhu v Poľsku, ako aj spôsobu uspokojenia bytových potrieb pre ľudí s nízkym a stredným príjmom a na ich základe vytvoríme model

---

Príspevok bol riešený ako súčasť projektu štatutárny výskum č. 3067/11/P „Inteligentné mesto. Štúdia na príklade mesta Radom”

¹Witkowski, P. et al (red.) 2007, *Raport o 2006 o naprawie sytuacji mieszkaniowej*. Praca zespołowa wykonana w trybie społecznym, Warszawa

²Zob. Bryx, M., 2001, *Financovanie investycji mieszkaniowych*, Poltex Warszawa a takže Tvrdon, J. 2013 *Trh nehnuteľností*, Vydavateľstvo Ekonóm, Ekonomická univerzita v Bratislave, Narodohospodárska fakulta, Bratislava.

obratu s obytnými nehnuteľnosťami, vychádzajúc z výskumnej hypotézy, že tento model fungovania má veľa spoločných vlastností. Sú ovplyvňované podmienkami historickými, spoločenskými ako aj ekonomickými. V článku pri analýze predstavených problémov, boli využité nasledujúce výskumné metódy, ku ktorým spolu s inými patrí analýza a syntéza ako aj komparácia prebiehajúcich zmien a procesov na skúmaných trhoch. Cieľ a výskumná hypotéza boli sformulované hlavne pri využití literatúry z oblasti ekonomiky, financií a podrobného fungovania podsektora bytového stavebníctva, ako aj materiálov z hlavného Štatistického úradu v Poľsku, či iných inštitúcií, zaoberajúcich sa skúmanou problematikou. Zdroj materiálov pochádza z registrov cien a hodnôt nehnuteľností, vedených okresnými úradmi, alebo primátormi miest. Dodatočne boli využité údaje získané na vzorke 16 vojvodstiev v Poľsku.

1. BYTOVÝ TRH V POĽSKU

V roku 2011 bolo vykonaných 94050 transakcií predaja a kúpy bytových jednotiek. Štruktúra veľkosti transakcií bytov podľa foriem obratu sa vyvíjala nasledujúcim spôsobom:³

- voľný trh 91,1%,
- predaj bez dražby 8,4%,
- predaj vo verejnej súťaži 0,5%.

V nižšie uvedenej tabuľke 1 je predstavená priemerná hodnota transakcií bytových jednotiek podľa jednotlivých vojvodstiev. Vplyv na veľkosť ceny, má objem predaja v hlavných regionálnych mestách. Cena je príliš vysoká v porovnaní s inými mestami v regióne. Táto vzájomná závislosť bude vysvetlená v ďalšej časti článku. Je potrebné upriamiť pozornosť na skutočnosť, že v Poľsku v rokoch 2008 až 2011, bol pozorovaný hospodársky útlm, ktorý ovplyvnil trh s nehnuteľnosťami.

Tabuľka 1, Priemerná hodnota transakcií kúpy a predaja bytových jednotiek v zlotých za m² podľa regiónov v rokoch 2008 – 2011

L.p.	Vojvodstvo	2008	2009	2010	2011
1	Dolnosliezske	1828	2178	3554	3641
2	Kujavsko-pom.	2240	2337	2816	3087
3	Lubelské	3354	3236	2805	4377
4	Lubuské	2082	2277	3440	2429
5	Lodžské	2750	2581	2383	3028
6	Malopoľské	4332	4953	3594	4295
7	Mazovské	5898	6222	6424	6777
8	Opolské	1977	2056	2930	2745
9	Podkarpatské	2297	2455	2459	2760
10	Podleské	2344	3111	3605	3764
11	Pomoranské	2952	4607	3794	4079
12	Sliezske	1798	2093	2268	2572
13	Svätokrížske	1985	2571	2904	3039
14	Varm.-mazur.	2538	2367	2828	2886
15	Veľkopolské	2617	3484	3415	3710
16	Západopom.	2574	3224	3744	3451
17	P O Ľ S K O	3283	3596	3554	3881

Zdroj: Obrat s nehnuteľnosťami v roku 2011, GUS Warszawa, www.stat.gov.pl

³ Obrat nehnuteľnosťami v roku 2011, GUS Warszawa 2012, www.stat.gov.pl

Z analýzy priemerných hodnôt transakcií kúpy a predaja bytových jednotiek v miliónoch zlotých v jednotlivých regiónoch sa dozvedáme, že najvyššie hodnoty transakcií sa vyvíjali vo vojvodstve Mazovskom a mali stúpajúcu tendenciu. S určitosťou mal na to vplyv pracovný trh vo Varšave, ktorý absorboval veľký počet pracovných síl, z ktorých len obmedzené množstvo vlastnilo svoj vlastný „kút“ v hlavnom meste. Druhým činiteľom, ktorý vplýval na bytový trh je, že Varšava je najväčším študentským mestom v krajine. Na druhom mieste z pomedzi regiónov s pohľadu na veľkosť ceny za meter štvorcový, sa umiestnil región Malopolski a na treťom mieste región Pomorský. Vývoj cien v týchto regiónoch prebiehal podobne ako v regióne Mazovskom. Najlacnejšie byty si bolo možné zadovážiť v regiónoch: Lubuskom, Opolskom a Sliezske.

Nasledovne v roku 2011 bol zaznamenaný predaj domov v počte 855, čo predstavuje menej ako 0,3% všetkých transakcií. Z toho dôvodu v nižšie uvedenej tabuľke 2, sú niektoré údaje zastúpené pomlčkou („-“), čo označuje, že údaj nie je k dispozícii alebo znakom „x“, že údaj je neúplný.

Tabuľka 2, Priemerná cena transakcií kúpy a predaja obytných domov v zlotých za m² podľa regiónov v rokoch 2008 až 2011

L.p.	Vojvodstvo	2008	2009	2010	2011
1	Dolnosliezske	2166	2750	192	x
2	Kujavsko-pom.	2302	2974	1815	3068
3	Lubelské	1188	853	728	-
4	Lubuské	1494	1303	1099	1171
5	Lodžské	2277	1336	1612	3026
6	Malopoľské	1216	794	1540	1719
7	Mazovské	4389	2977	2297	3128
8	Opolské	1183	1142	519	1384
9	Podkarpatské	1092	1189	1115	1438
10	Podleské	2000	916	3263	5448
11	Pomoranské	723	2505	2762	2878
12	Sliezske	120	1111	2311	1649
13	Svätokrížske	600	x	1712	411
14	Varm.-mazur.	1822	1492	1481	2246
15	Veľkopolské	1852	1332	1830	1808
16	Západopom.	856	1072	1174	845
17	P O L S K O	1580	1627	1581	2155

Zdroj: ako pri tabuľke 1

Porovnávajúc priemerné ceny transakcií kúpy a predaja domov a bytových jednotiek, môžeme vyvodiť, že priemerná cena za meter štvorcový sa vyvíjala o polovicu pomalšie pri domoch. A takisto aj v tomto prípade sa najvyššie ceny vyvíjali vo vojvodstve Mazovskom, hoci pozorujeme veľké rozpätie cien v rozmedzí od 192 PLN/m² vo vojvodstve Dolnosliezskom v roku 2010 až po 5448 PLN/m² vo vojvodstve Podleskom.

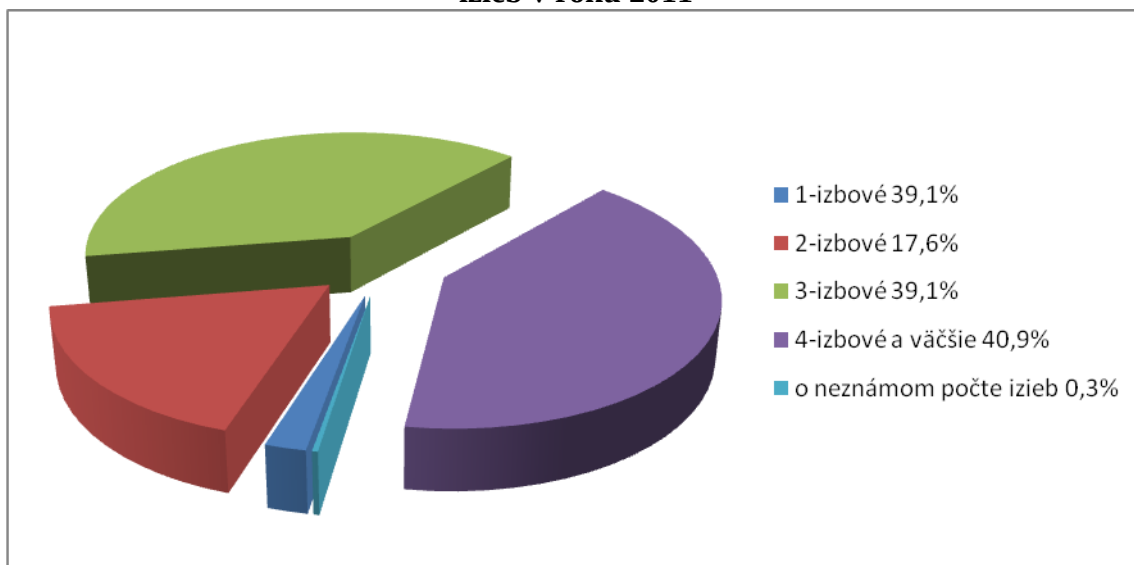
Štruktúra veľkosti transakcií kúpy a predaja bytových jednotiek podľa počtu izieb v roku 2011 sa vyvíjala nasledovne:⁴

➤ jednoizbový byt 2,4%

⁴Obrat nehnuteľnosťami...op. cit s.23

- dvojizbový byt 17,6%
- trojizbový byt 39,1%
- štvorizbový byt 40,9%

Obrázok 1, Štruktúra veľkosti operácií kúpy a predaja bytových jednotiek podľa počtu izieb v roku 2011

Zdroj: Obrat s nehnuteľnosťami ... op. cit s. 23

V tabuľke 3 sú predstavené priemerné ceny obytných jednotiek podľa druhu bytu a domu.

Tabuľka 3, Priemerné ceny operácií obytných jednotiek podľa druhu v zlotých za m² v rokoch 2008 až 2011

Rok	Byty	Z toho:				Domy
		1-izbové	2-izbové	3-izbové	4-izbové	
2008	3282	4237	3476	2982	2944	1580
2009	3596	4923	3926	3462	3394	1627
2010	3554	5303	4068	3519	3284	1581
2011	3881	5276	4344	3899	3648	2155

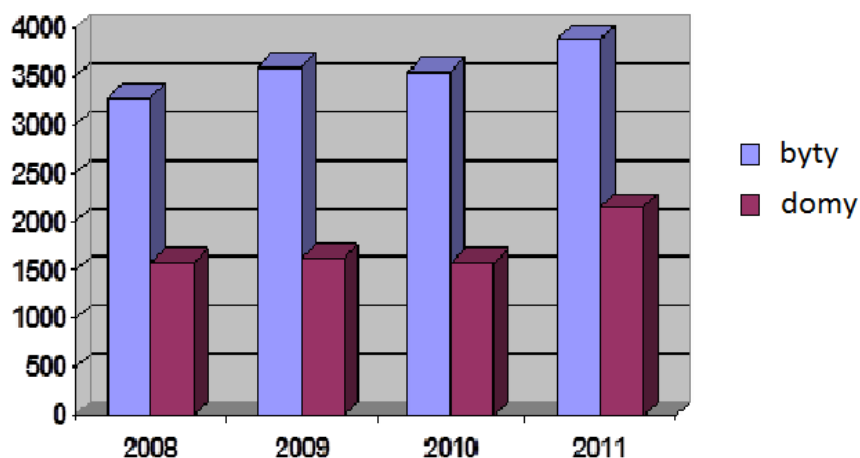
Zdroj: ako v tabuľke 1

Priemerné ceny bytových jednotiek ako i domov, si v skúmanom čase zachovali rastúcu tendenciu. Pokiaľ ide o byty a počet izieb, najvyššiu cenu dosiahli malé jedno alebo dvojizbové byty. Cieľom kúpy takéhoto bytu bola často investícia vlastníka do nehnuteľnosti, so zámerom prenájmu tohto bytu. Pokiaľ ide o porovnanie cien bytov s cenami domov, cena bola v priemere o viac než 50% vyššia, s výnimkou roku 2011. Tieto závislosti sú graficky znázornené na obrázku 2.

Z predloženej časti príspevku vyplýva, že ceny bytov na trhu v Poľsku sú vysoké aj v súvislosti s tým, že každý má možnosť vlastného bývania. Preto osoby bez bývania s nízkym a priemerným príjmom, sú odkázané na sociálnu pomoc zo strany štátu, ktorá sa prejavuje v rôznych formách.⁵

⁵ Sońta, W. 2002 *Zarys metod wyceny przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom, s. 125

Obrázok 2, Formovanie priemerných cien bytov a domov v zlotých za m² v rokoch 2008 až 2011

Zdroj: Obrat nehnuteľnosťami ... op. cit. s. 38 a 71

2. FORMY USPOKOJENIA POTREBY BÝVANIA

Berúc do úvahy obmedzenia z roka na rok, výdavky rozpočtu štátu na bytovú sféru a kľúčové výdaje, hľadáme odpoveď na otázku: akým spôsobom možno uspokojiť rastúce potreby bývania v domácom hospodárstve? Uvedená otázka sa týka nízkych a stredných príjmových skupín, ktoré si kupujú alebo prenajímajú byt za trhové ceny.

Z teoretického pohľadu prichádzajú do úvahy tri modely financovania sociálneho bývania⁶:

1. Model závislý na verejnom financovaní,
2. Model závislý na verejno-súkromnom financovaní,
3. Model závislý na výlučnom financovaní zo súkromných zdrojov.

V analyzovanom období sa jednalo o prenesenie kompetencie na lokálnu úroveň. Vznikol monopol bytového družstva a na základe zákona bol vytvorený systém, ktorý uspokojil potreby bývania. Rovnako nastali zmeny v oblasti financovania výstavby bytov.

Za jeden z nástrojov bytovej politiky vlády, konca prvej dekády 21. storočia, sa stal tento nástroj veľmi populárny v domácej ekonomike, pre strednú príjmovú skupinu obyvateľov, a to vládny program pod názvom „Rodina vo svojom“. Uvedený program umožňuje získavanie finančných prostriedkov pochádzajúcich zo štátneho rozpočtu.

Z doterajších cien financovania bytového stavebníctva. Pre nízkopříjmové skupiny platí, že doteraz v Poľsku nebolo racionálnej bytovej politiky, ktorá by uspokojivo riešila v dlhodobom období rastúci dopyt po bývaní v spoločnosti. Jednotlivé vlády v mestách kontinuálne zlepšujú nástroje, ktoré slúžia vývoju bytovej výstavby pre nízkopříjmové skupiny obyvateľstva. Preto tisíce mladých, dobre vzdelaných ľudí, s vyšším vzdelaním, emigrovali za prácou a bývaním do zahraničia. Preto je potrebné v najbližších rokoch koncentrovať všetko úsilie vládnych a mimovládnych organizácií na vytvorenie možností

⁶ A. Szelańska 2011, *Finansowanie społecznego budownictwa mieszkaniowego*, CeDeWu, Warszawa s. 348

podpory bývania, na jednej strane zo strany obce a na druhej strane pre nízko príjmovú skupinu spoločnosti, ktorá očakáva podporu, aj zo strany štátu. Uvedené nástroje im umožňujú v kratšom alebo v dlhšom období uspokojiť najdôležitejšie potreby bývania.

Uvedenému cieľu sme podriadili aj metódu výskumu. Výskum bol zrealizovaný s použitím dotazníkového zberu dát, a to prostredníctvom telefonických rozhovorov. Výskum bol realizovaný na poľských obyvateľoch. Výskumná skupina predstavovala celkom 1000 obyvateľov – respondentov, vo veku 25 a viac rokov. Ženy predstavovali 55% výskumnej vzorky, muži 45%. Osoby vo veku po 60 rokoch predstavovali približne 44,3%. Zozbierané údaje na tému veku, vzdelávania a príjmov výskumnej vzorky, predstavuje tabuľka č 4.

Tabuľka 4, Vek, vzdelanie a príjmy výskumnej vzorky

Vek	Účasť v %	Dosiahnuté vzdelanie	Účasť v %	Mesačný príjem na člena rodiny v EUR	Účasť v %
25-35	10.6	Základné	25.9	do 250	29.1
36-45	14.1	Stredné s maturitou	29.6	251 až 500	21.9
46-60	31.0	Stredné odborné	27.4	501 až 750	29.8
Viac ako 60	44.3	Vysokoškolské	17.1	viac ako 750	19.2

Zdroj: Vlastný výskum

Respondenti boli požiadaní o zodpovedanie otázky: máte vlastné bývanie? 60% respondentov odpovedalo, že majú vlastné bývanie, zvyšok odpovedal, že nemá vlastné bývanie a žijú v podnájme, bývajú s rodičmi, v sociálnych mestských bytoch, nocľahármi a domoch pre bezdomovcov.

Druhú otázku, ktorú sme respondentom položili: aký vplyv má vlastníctvo bytu na majiteľa? Odpovede respondentov prezentuje nasledovný graf. Respondenti mohli poukázať na viac ako jednu možnosť, preto je celkový súčet vyšší ako 100% (117,1%)

Zdroj: Vlastný výskum

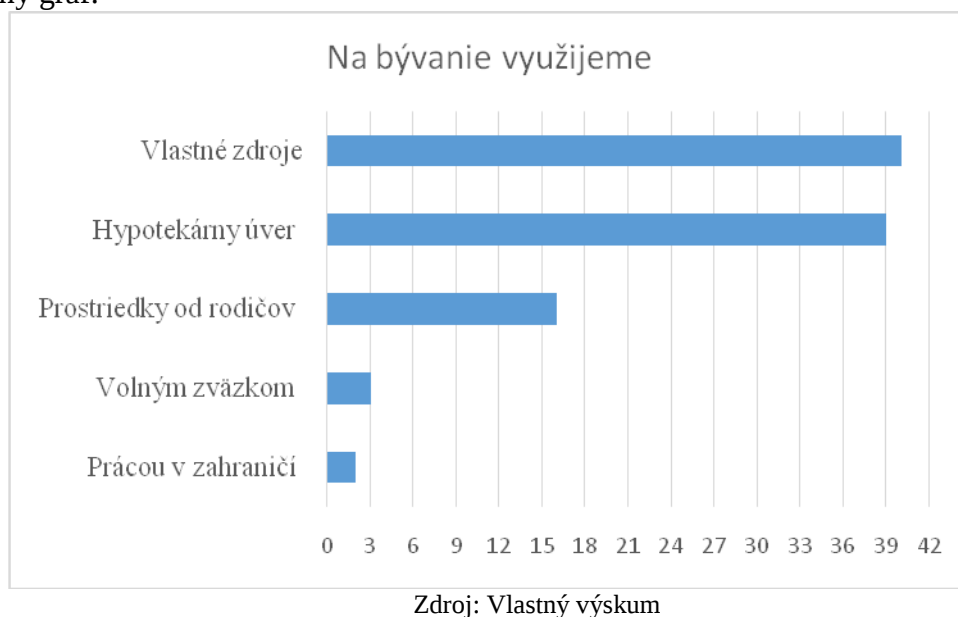
Náklady na údržbu bytu predstavujú značnú časť výdavkov domáceho hospodárstva, pretože sú jednou z najvyšších položiek spotrebného koša. Preto znalci tohto problému tvrdia, že nie je možné uspokojiť potreby bývania, pretože majú nestály a trvajúci charakter. Osoby bez

vlastného bývania sa stretávajú s bezdomovectvom, ujmou na zdraví a nemožnosťou plniť spoločenské a rodinné funkcie.

Na otázku, za pomoci akých zdrojov ste získali byt, respondenti takto odpovedali:

- za pomoci hypotekárneho úveru 40%,
- s využitím vlastných zdrojov 35,1%,
- voľným zväzkom (partner mal byt) 22,2%,
- za pomoci rodičov 5,5% respondentov,
- dedičstvom alebo darovaním 2%.

Pretože osoby, ktoré nemajú bývanie, ho plánujú získať, odpovedali tak, ako prezentuje nasledovný graf:

Odprezentované údaje naznačujú, že osoby, ktoré už majú byt ako aj osoby, ktoré plánujú vlastné bývanie získať, ho získali (alebo získajú) za pomocou úveru a vlastných zdrojov. Dôležitú úlohu zohráva pomoc zo strany rodičov, ako aj vlastníctvo bytu jedného z manželov, ktorý už bol vlastníkom bytu pred uzavretím manželstva.

ZHRNUTIE

Z analýzy bytového trhu v Poľsku vyplýva, že najvyššie ceny bytov boli zaznamenané v hlavnom meste Varšava. V poradí na druhom mieste s najvyššou cenou sa umiestnil Krakov. Zásadný vplyv na tento fakt majú predovšetkým dva činitele. Prvým činiteľom je, že v menovaných mestách sa nachádzajú vysoké školy a druhým činiteľom je nízka nezamestnanosť, čiže schopnosť nájsť si v danom meste zamestnanie. Z toho vyplýva, že je mnoho ľudí ochotných zadovážiť si vlastné ubytovanie v mestách. Kúpa väčších bytov je zvyčajne realizovaná mladými Poliakmi, ale taktiež staršími solventnejšími ľuďmi, ktorí takúto kúpu považujú za výbornú investíciu. Jednoizbové a dvojizbové byty, teda malé byty, sa zvyčajne využívajú na prenájom, hlavne z toho dôvodu, že je vysoký dopyt po týchto bytoch, a preto je jednoduchšie ich prenajať. Samotný prenájom bytu pozitívne vplýva na výsledky študentov, či na efektivitu vykonávanej práce zamestnancov, ktorí nemusia dennodenne dochádzať do práce.⁷

⁷ J. Borek, *Rynek pracy w województwie mazowieckim*, red W. Rakowski W. Rocznik Żyrardowski tom VIII Żyrardów 2010 s.349-384

Dôležitú úlohu pri jestvovaní v zjednotenej Európe 21. storočia je voľný pohyb finančného, ľudského a technologického kapitálu⁸. Čo sa týka obratu s nehnuteľnosťami, tento je charakteristický vlastnými špecifikami a menovite, že je nepremiestniteľný a operácie kúpy a predaja formujú domáce podmienky na území daného štátu, na ktorom sa nachádzajú. Z týchto dôvodov zohrávajú dôležitú úlohu v procese fungovania trhu s nehnuteľnosťami Európske štandardy hodnotenia - EVS (European Standards Evaluation).

Čo sa týka uspokojenia bytových potrieb, ten najjednoduchší systém financovania bytovej výstavby sa opiera o vlastné úspory s určením na zakúpenie bytu. Jednak berúc do úvahy priemernú dĺžku života človeka a šetrenia na bytové ciele, ktoré sa začínajú od 25. roku života. Ak po 25. roku života osoba šetriaca na vlastné bývanie dostáva priemernú mzdu v národnom hospodárstve, realizácia vlastného bývania z vlastných úspor, by bola možná po 55. roku života. Preto je pre osoby začínajúce dospelý život lacnejší nájom bytu s nízkym nájomným. Následne môže odkladanie časti zarobených finančných prostriedkov s určením na nadobudnutie bytu, podporiť kúpu vlastného bytu s využitím hypotekárneho úveru. Úspory môžu slúžiť ako finančný vklad pri úverovaní nehnuteľnosti, ktorý obyčajne zabezpečuje samotná nehnuteľnosť. Bytové úvery sú splácané zo zásady v období 20 až 30 rokov a úspory dlžníkov začínajú rásť po celkovom splatení úveru.

V odpovedi na otázku, ktorá vyplýva zo samotného názvu článku, platí že tí, ktorí majú dobrú finančnú situáciu, nemajú so získaním vlastného bývania problém. Naopak, nízkoprijímové skupiny sú odkázané na využívanie rôznych foriem štátnej pomoci.

Použitá literatúra

1. BOREK J. *Rynek pracy w województwie mazowieckim*, red W. Rakowski W. Rocznik Żyrardowski tom VIII Żyrardów 2010 ISBN 978-83-7204-990-2
2. BRYX, M. 2001, *Finansowanie inwestycji mieszkaniowych*, Poltex Warszawa
3. *Obrót nieruchomościami w 2011 r.* GUS Warszawa 2012, www.stat.gov.pl
4. OLSZEWSKI, M. , *Wybrane zagadnienia integracji europejskiej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2011 , ISBN 978-83-7351-433-1
5. SOŃTA, W. 2002 *Zarys metod wyceny przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, ISBN 83-7351-030-3 Radom
6. SZELAĞOWSKA, A. 2011, *Finansowanie społecznego budownictwa mieszkaniowego*, CeDeWu.pl, Warszawa, ISBN 978-83-7556-336-8
7. TVRDOŇ, J. 2013 *Trh nehnuteľností* , Vydavateľstvo Ekonóm, Ekonomická univerzita v Bratislave, Narodohospodárska fakulta, ISBN 978-80-225-3569-4
8. WITAKOWSKI, P. Et al (red.) , 2007, *Raport 2006 o naprawie sytuacji mieszkaniowej*. Praca zespołowa wykonana w trybie społecznym, Warszawa

Kontaktné údaje

Doc. Mgr Wojciech SOŃTA PhD
Katedra financií a poisťovníctva
Ekonomická fakulta
Univerzita Technologickeo-Humanistickeo
Chrobrego 31
26-600 Radom
E-mail: wojciechsonta@o2.pl

---

⁸ M. Olszewski, *Wybrane zagadnienia integracji europejskiej*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2011 s. 39 – 55.

